

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Tertiam Partem Summæ Theologiæ. Cum Commentariis
Reuerendiss. D. Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Sixti, Et Opvscvlis
Eivsdem In tres Tomos distinctis

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio VIII. De gratia Christi secundum, quòd est caput ecclesiæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72797](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72797)

animalium, prout in animali distinguuntur sex naturales differentie, scilicet sursum & deorsum, ante & retro, dextrum, & sinistrum: nam sursum in homine, est ipsum caput unde trahit alimentum. Et quoniam utroque modo caput humanum est sursum, scilicet secundum situm simpliciter, & secundum differentiam naturalem animalis, ideo utroque modo intelligi potest. Primo tamē modo manifestus sensui patet: & ideo magis confonat litera, quā in responsione ad ultimum evidentiam sensibilem consideratam in hac similitudine dicit, dum capitis magis quā cordis nomen Christus suscipite dicitur.

¶ Scito secundo, quod virtus attribuitur capiti humano respectu virum, & motu reliquorum membrorum, non tamquam primo inter membra principio, sed tamquam cum principio primi simpliciter membri, scilicet cordis: ex corde siquidem mediate capite omnis vis & motus membrorum pender. Et similiter Christus homo comprincipium est Spiritus sancti, qui est cor ecclesie, ad vim, & motum reliquorum membrorum ecclesie. Et ideo Christus, ad Coloss. 2. caput ecclesie dicitur, ex quo tamquam ex comprincipio corpus ecclesie per nexus, & conjunctiones subministratum & constructum, ere scit in augmentum Dei.

¶ Scito tertio, quod gratia Christi dicitur prima, quia altior, & prior, hoc est secundum ordinem causae formalis, simpliciter & exemplariter. Nam ex eo, quod altior, est prior secundum ordinem causae formalis, in quo quanto quid est intensius altius, tanto formalius. Ex eo autem quod ad conformationem ipsius alius gratia datur, est prior tamquam exemplar reliquarum gratiarum: & ut in littera dicitur, non est hoc exemplar prius tempore exemplaris, sed ut finis in intentione, ut exemplar conceptum.

¶ In responsione ad primum eiusdem articuli adverte duos modos, quibus Au-

esse caput ecclesie. Caput. n. influit sensum & motu in membra. Sensus autem & motus spiritualis, qui est per gratiam, non influit nobis a Christo homine: quia sicut Aug. dicit i lib. de Tri. * nec etiam Christus, secundum quod est homo, dat Spiritum sanctum, sed solum in quantum est Deus. ergo ei, secundum quod est homo, non competit esse caput ecclesie.

¶ 2 Præter. Capitis non videtur esse aliud caput: sed Christi secundum quod est homo, est caput Deus, secundum illud. 1. ad Corint. 1. 1. Caput Christi Deus. ergo ipse Christus non est caput.

¶ 3 Præterea. Caput in homine est quoddam particulare membrum, influentiam recipiens a corde: sed Christus est uniuersale principium totius ecclesie, ergo non est ecclesie caput.

SED CONTRA est, quod dicitur Ephes. 1. Ipsum dedit caput supra omnem ecclesiam.

RESPON. Dicendum, quod sicut tota ecclesia dicitur unum corpus mysticum per similitudinem ad naturale corpus hominis, quod secundum diuersa membra habet diuersos actus, ut Apost. docet Ro. 12. & 1. ad Cor. 12. ita Christus dicitur caput ecclesie secundum similitudinem humani capitis, i quo tria possumus considerare, scilicet ordinem, perfectionem, & virtutem: ordinem quidem, quia caput est prima pars hominis, incipiendo a superiori: & inde est, quod omne principium consuevit vocari caput, secundum illud Ezech. 16. Ad omne caput via edificasti signum prostitutionis tuæ: perfectionem autem, quia in capite vigent omnes sensus, & interiores, & exteriores, cum in cæteris membris sit solus tactus, & inde est, quod dicitur Isa. 9. Senex & honorabilis ipse est caput: virtutem vero, quia virtus & motus ceterorum membrorum, & gubernatio eorum in suis actibus, est a capite, propter vim sensitivam, & motiuam ibi dominantem. unde & rector dicitur caput populi, secundum illud. 1. Reg. 15. Cui es paruuulus in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es. Hæc autem tria competunt Christo spiritualiter. Primo enim secundum propinquitatem ad Deum, gratia eius altior est, & prior, est

A for ponit, actiones Christi hominis causare in nobis gratiam, scilicet meritorie & effectiue. Et de modo quidem meriti nulla est ambiguitas: quoniam potest cadere sub vnus merito, quod Deus creet in altero gratiam: sed de modo efficientie obsecrum est: quoniam, ut in prima parte habitum est, nec principaliter, nec instrumentaliter potest creatura aliqua creare: Christus autem dicitur hic instrumentaliter concurrere. Et licet questio hæc perplexa appareat, non habet tamen hoc in loco multum dubitationis: quoniam secundum commune dictum actiones Christi siue medijs sacramentis, ut quotidie in ecclesia fit, siue absque sacramentis, ut Latronem gratificauit, eodem modo ad creationem gratie concurrunt, non attingendo, scilicet ipsam gratiam, quæ creatur, sed efficiendo aliquid per modum dispositionis, quod est creare gratiam instrumentaliter, quod non inconuenit, cum creatura quid in subiecto præexistente, prædisponendo ad illam rem creandam, ut patet cum creatur anima intellectiua in corpore humano, tot dispositionibus præparato ab agente naturali, necessitate natura-

non tempore: quia omnes alii acceperunt gratiam per respectum ad gratiam ipsius, secundum illud Romano. 8. Quos præsciuit, hos & prædestinavit conformes fieri imaginis filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus. Secundo vero perfectionem habet quantum ad plenitudinem omnium gratiarum, secundum illud Ioan. 1. Vidimus eum plenum gratiæ, & veritatis, ut etiam supra ostensum est. * Tertio, virtutem habet influendi gratiam in omnia membra ecclesie, secundum illud Ioan. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus. Et sic patet, quod Christus conuenienter dicitur ecclesie caput.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod dare gratiam aut Spiritum sanctum conuenit Christo secundum quod Deus, auctoritative: sed instrumentaliter conuenit etiam ei, secundum quod homo, in quantum scilicet eius humanitas instrumentum fuit diuinitatis eius. Et ita actiones ipsius ex virtute diuinitatis fuerunt nobis salutaris, ut per gratiam in nobis causantes, & per meritum, & per efficientiam quandam. August. autem negat Christum, secundum quod homo est, dare Spiritum sanctum per auctoritatem: instrumentaliter autem siue ministerialiter etiam d alii sancti dicitur dare Spiritum sanctum, secundum illud Gala. 3. Qui tribuit vobis Spiritum, &c.

AD SECUNDUM dicendum, quod in metaphoricis locutionibus, non oportet attendi similitudinem quantum ad omnia: sic enim non esset similitudo, sed rei veritas. Capitis igitur naturalis non est caput aliud, quia corpus humanum non est pars alterius corporis: sed corpus similitudinarie dictum, i. aliqua multitudo ordinata, est pars alterius multitudinis: sicut multitudo domestica est pars multitudinis ciuilis: & ideo paterfamilias, qui est caput multitudinis domesticæ, habet super se caput rectoris ciuitatis. Et per hunc modum nihil prohibet, caput Christi esse Deum, cum tamen ipse Christus sit caput ecclesie.

AD TERTIUM dicendum, quod caput habet manifestam eminentiam respectu exteriorum membrorum: sed cor habet quædam influentiam occultam: & ideo cordi comparatur

q. pra. ar. 9.

Loco citate in argu.

D. 436.

grat

tie infuso non simpliciter creatio est, sed mutatio quaedam anima in ordine gratuitorum ad caelestem patriam, & ad huiusmodi mutationes extendit se anima Christi, ut instrumentum coniunctum verbi, non vi leui negandum gratiam a iungi instrumentaliter ab actione humanitatis Christi: sed dicendum, quod effectus iste, qui est animam gratificari, ex illa parte qua interuenit, quodammodo creatio, est immediate a Deo: sed ex illa parte, qua interuenit animae mutatio secundum obedientialem potentiam ad caeleste beatitudinem, est a Deo mediante humanitate Christi instrumentaliter. Hoc enim non est creaturae communicari potentiam creandi instrumentaliter, sed immutandi instrumentaliter, ad restauranda omnia, quae in caelis, & in terris sunt.

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus sit caput hominum, quantum ad corpora, vel solum quantum ad animas.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur quod Christus non sit caput hominum, quo ad corpora. Christus enim dicitur caput ecclesiae, in quantum influit spiritualem sensum, & motum gratiae in ecclesiam: sed huius spiritualis sensus, & motus capax non est corpus, ergo Christus non est caput hominum secundum corpora.

¶ 2. Præter. Secundum corpora communicamus cum brutis. Si ergo Christus esset caput hominum quantum ad corpora, sequeretur quod et a esset caput brutorum animalium, quod est inconueniens.

¶ 3. Præter. Christus corpus suum ab alijs hominibus traxit, ut patet Mat. i. & Luc. 3. sed caput est primum inter cetera membra, ut dictum est. Ergo Christus non est caput ecclesiae quantum ad corpora.

SED CONTRA est, quod dicitur Philip. 3. Reformabit corpus humilitatis nostrae, configuratum corpori claritatis suae.

RESPON. Dicendum, quod corpus humanum habet naturalem ordinem ad animam rationalem, quae est propria forma eius, & motor. Et in quantum quidem est forma eius, recipit ab anima vitam, & ceteras proprietates conuenientes humano corpori secundum suam speciem: in quantum vero anima est motor corporis, corpus instrumentaliter seruit aique. Sic ergo dicitur

¶ Vbi nota quod quia duo continentur in conclusione, scilicet quod corpus Christi influit, & quod corpora aliorum recipiant influxum a corpore Christi, ideo duo principia assumpta sunt in litera, alterum commune corpori Christi, & aliorum hominum corporibus de duplici naturali ordine inter corpus, & animam, ex quo habetur communicatio mutua, qua non solum corpus accipit ab anima, sed anima accipit a corpore ministrante sibi: & hinc habes consequenter, quod corpus Christi non est alienum a viribus suae animae; & quod corpora aliorum non ex-

cluduntur a donis suarum animarum. Alterum principium proprium est corpori Christi, continens duo, scilicet quod humanitas Christi habet vim influendi ex coniunctione personali ad Deum, & quod Christi coniunctum est verbo mediante anima. Ex his si quidem simul iunctis habes, quod corpus Christi mediante anima, habet vim influendam ex verbo, sicut habet mediante anima coniunctionem ad illud, ut sic & ex parte influentis, anima Christi principaliter, & corpus secundario inuenitur, & similiter ex parte recipientium influxum, anima hominum principaliter, & corpora secundario inueniuntur, & utrobique eadem sit ratio, scilicet propter naturalem ordinem corporis ad animam. Declaratur deinde, quod corpus secundario recipiat influxum, dupliciter uerificari, scilicet per modum ministerii, uel per modum deriuationis. Nam quando in praesenti vita anima iustificatur, mouet membra corporis ad assequendam, conseruandam, tuendam, auigendamque animae iustitiam, & sic corpus nostrum secundario, ut minister animae mouetur a iustificante anima. Quando vero in resurrectione anima gloriosa iuncta erit corpori, ex gloria animae deriuabitur gloria in corpus, & sic a glorificante in mortali diuinaque vita animam glorificabitur secundario corpus, redundante gloria atque in corpus.

¶ AD PRIMUM ergo dicendum, quod sensus spiritualis gratiae non peruenit quidem ad corpus primo, & principaliter: sed secundario & instrumentaliter, ut dictum est.

AD SECUNDVM dicendum, quod corpus animalis bruti nullam habitudinem habet ad animam rationalem, sicut habet corpus humanum; & ideo non est simile.

AD TERTIVM dicendum, quod licet Christus traxerit materiam corporis ab alijs hominibus: vitam tamen immortalem corporis omnes homines trahunt ab ipso, secundum illud i. ad Cor. 15. Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes uiuificabuntur.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus sit caput omnium hominum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quod Christus non sit caput omnium hominum: caput enim non habet relationem, nisi ad

modum habendi membra simul vel successive, declarat modum, quo corpus Christi mysticum habet membra scilicet non solum in actu, sed in potentia. Et potentia quidem in proposito dupliciter inuenitur, quae scilicet quandoque reducitur, & quae nunquam reducitur ad actum. Actus uero tripliciter: uel secundum fidem, uel secundum charitatem uiae, uel secundum fructum patriae.

¶ Vbi nota primo, quod non distinguitur potentia in potentiam reducibilem, uel non reducibilem ad actum: sed in potentiam, quae de facto quandoque reducitur ad actum, & in potentiam, quae de facto nunquam reducitur ad actum, quamuis reducibilis fuerit ad actum, alioquin non fuisset in potentia.

¶ Nota secundo, quod licet fides, & in responsione ad secundum

3. di. 13. q. 2. 2r. 1. q. 3. Et nec. q. 29. ar. 4. ad 1. Et o. 1160. ca. 3.

¶ Super quaestione 8. Articulum secundum.

In titu. 2. articu. aduerte, quod ly, quo ad corpora, non solum refertur ad corpora sanctorum hominum, sed etiam ad corpus ipsius Christi, ut clare patet ex argumento tertio in litera, quod impugnat, corpus Christi non posse esse caput aliorum, quia simpliciter est ex alio, & ex conclusione responsiua in corpore articuli. An Christus etiam secundum corpus sit caput aliorum hominum: etiam quo ad corpora.

¶ In corpore articuli unica est conclusio responsiua quaestio affirmatiue. Tota humanitas Christi secundum. i. animam & corpus, influit in homines, & quantum ad animam principaliter, & quantum ad corpus secundario. Haec conclusio primo probatur deinde declaratur uelima eius particula. Probatur sic. Humanitas Christi habet vim influendi, in quantum est coniuncta Dei verbo, cui corpus unitur per animam, & corpus humanum habet naturalem ordinem ad animam in dupliciter, sicut materia ad formam, & uel instrumentum ad principalem motorem, ergo tota humanitas Christi, &c.

¶ Vbi nota quod quia duo continentur in conclusione, scilicet quod corpus Christi influit, & quod corpora aliorum recipiant influxum a corpore Christi, ideo duo principia assumpta sunt in litera, alterum commune corpori Christi, & aliorum hominum corporibus de duplici naturali ordine inter corpus, & animam, ex quo habetur communicatio mutua, qua non solum corpus accipit ab anima, sed anima accipit a corpore ministrante sibi: & hinc habes consequenter, quod corpus Christi non est alienum a viribus suae animae; & quod corpora aliorum non ex-

¶ Super Quaestione 8. Articulum tertium.

Titulus clarus est. In corpore articuli duo sunt. Primo declarat modum quo corpus Christi mysticum habet membra. Secundo, respondetur quaestio. Ex differentia autem inter corpus naturale, & mysticum, quoad

q. 4. m.

In corp.

infra q. 1. ar. 6. 1. q. 1. ad 1. Et o. art. 1. q. 3.

dum habes, constituit membrum Christi imperfecte, & fm qd. quia in infra latitudinem actus consistit, ideo hic primus gradus actus in esse gratiae in membris Christi assignatur fidei.

¶ Conclusio responsiva est, Christus est caput omnium hominum, diuersimode tamen loquendo generaliter secundum totum mundi tempus, probatur deducendo per quinque gradus, secundum quos homines ununtur Christo.

¶ Vbi nota Auctorem in sex status omnes distinxisse, & omnes differentias eorum comprehendisse. In primo beatissimi secundo viatores in charitate, in tertio viatores in fide un, in quarto viatores sine fide, p. delinuntur, in quinto viatores sine fide non praedestinati, in sexto damnati sunt. Et primus quidem gradus licet hodie omnino sit clarus, relatus tamen ad totum mundi tempus comprehendit sub se beatos, etiam impeditos, quamuis in termino, ut erant sancti Patres in limbo ante morem Christi. Cōprehenduntur siquidem in primo gradu omnes actus Christi coniuncti immutabiliter seu in termino, quales tunc erant sancti Patres, quibus sola patefactio caeli deerat.

¶ Secundus vero gradus trifariam distinguitur nam continet tam existētes in purgatorio, qui adhuc extra viam totaliter non sunt, quam existētes in charitate hic praedestinos, & existētes in charitate secundum praesentem iustitiam tantum, quos constat esse praesentis. Hi enim omnes, quia sunt in via, & charitate computantur inter membra Christi actualiter: sed primi duo simpliciter, tertii secundum praesentem tantum iustitiam.

¶ Tertius quoque gradus, qui etiam secundum actum licet imperfectum attenditur, duo continet genera hominum, scilicet fide tantum praedictos, & tamen praedestinos, & similes non praedestinos. Vtrique enim inter membra Christi actualiter ratione fidei computantur: mortificata tamen, sed primi ut membra permanentia, secundi ut membra abscindenda.

¶ Quartus gradus, qui secundum potentiam attenditur, assignatus est in litera in ordine ad actum simpliciter, hoc est fructuonem patrie, sicut & quintus: sed quartus secundum ordinem positivum ad dictum actum: quintus secundum negationem ordinis ad eundem actum. Et quoniam iustus est, ut potentia ad actum secundum quid, reducatur ad potentiam ad actum simpliciter, ideo quartus gradus comprehendit omnes viatores sine fide praedestinos, & reducit illos etiam sine

membra sui corporis. Infideles autem nullo modo sunt membra ecclesiae, quae est corpus Christi, ut dicitur Ephe. 1. ergo Christus non est caput omnium hominum.

¶ 2. Praeterea. Apostolus dicit ad Ephe. 5. quod Christus tradidit semetipsum pro ecclesia, ut ipse exhiberet sibi gloriosam ecclesiam, non habentem maculam aut rugam, aut aliquid huiusmodi: sed multi sunt etiam fideles in quibus inuenitur macula aut ruga peccati, ergo nec etiam omnium fidelium Christus est caput.

¶ 3. Praeterea. Sacramenta veteris legis comparantur ad Christum, sicut umbra ad corpus, ut dicitur Coloss. 2. sed patres veteris testamenti, sacramenti illis suo tempore seruiebant, secundum illud Hebr. 8. Qui exemplari, & umbram deseruiunt caelestium. Non ergo pertinebant ad corpus Christi, & ita Christus non est caput omnium hominum.

SED CONTRA est, quod dicitur 1. Timo. 4. Est Saluator omnium hominum, & maxime fidelium, & 1. Ioan. 2. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris tantum, sed etiam pro totius mundi. Saluare autem homines, & propitiatioem esse pro peccatis eorum, competit Christo secundum quod est caput, ergo Christus est caput omnium hominum.

RESPONDEO. Dicendum, quod haec est differentia inter corpus hominis naturale, & corpus ecclesiae mysticum, quod membra corporis naturalis sunt omnia simul, membra autem corporis mystici non sunt omnia simul, neque quantum ad esse naturae, quia corpus ecclesiae constituitur ex hominibus, qui fuerunt a principio mundi usque ad finem ipsius: neque etiam quantum ad esse gratiae: quia eorum etiam, qui sunt in vno tempore, quidam gra-

tia carent, postmodum habituri, alijs eam iam habentibus. Sic igitur membra corporis mystici accipiuntur, non solum secundum quod sunt in actu, sed etiam secundum quod sunt in potentia. Quaedam tamen sunt in potentia, quae numquam reducuntur ad actum. Quaedam vero sunt, quae quandoque reducuntur ad actum. Et hoc secundum triplicem gradum: quorum primus est per fidem, secundus per charitatem viae, tertius per fruitionem patriae. Sic ergo dicendum est, quod accipiendo generaliter secundum totum mundum, Christus est caput omnium hominum: sed secundum diuersos gradus. Primo enim & principaliter est caput eorum, qui actu ununtur sibi per gloriam. Secundo eorum, qui actu ununtur sibi per charitatem. Tertio eorum, qui actu ununtur sibi per fidem. Quarto eorum, qui sibi ununtur solum in potentia nondum reducta ad actum, quae tamen est ad actum reducenda, secundum diuinam praedestinationem. Quinto vero eorum, qui in potentia sunt sibi uniri, quae numquam reducitur ad actum: sicut homines in hoc mundo viuentes, qui non sunt praedestinati, qui tamen ex hoc seculo recedentes, totaliter desinunt esse membra Christi: quia iam nec sunt in potentia, ut Christo uniantur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod illi qui sunt infideles, etiam actu non sunt de ecclesia, sunt tamen de ecclesia in potentia, quae quidem potentia in duobus fundatur. Primo quidem & principaliter in virtute Christi, quae est sufficiens ad salutem totius humani generis: secundario in arbitrii libertate.

AD SECUNDVM dicendum, quod esse ecclesiam gloriosam non habentem maculam neque

de potentia ut patet 5. Metaph. scilicet logice vel physice, hoc est vel de potentia, prout termini non implicant contradictionem, vel de potentia actiua, vel passiva existente in natura, ad agendum vel patiendum actum aliquem ordinata. In praesenti materia non est sermo de potentia logice, sed physice, ut patet ex hac litera, in qua Auctor fundat potentiam ecclesiasticam, hoc est posse esse membrum ecclesiae, quae est corpus Christi mysticum super reali virtute Christi, & reali facultate liberi arbitrii humani in statu viae: secundum enim has duas potestates dicitur aliquis physice in potentia, vel non in potentia ad esse membrum Christi. Et propterea damnati omnes licet sint in potentia logice, ut sint membra Christi: quia tamen non sunt in po-

tentia

tentia

& animabus nostris aliquid spirituale. Non intelligo tamen hunc causand. modum exce. lere modum. quo ponimus, sacramenta causare in animabus nostris spirituales gratias.

Super Quaestiois 8. Articulum quintum.

Titulus clarus est de idemptitate enim reali quaeritur.

In corpore articuli unica est conclusio responsiva quaesito affirmatiue. Gratia personalis, qua anima Christi iustificata est, & gratia eius, secundum qua est caput Ecclesie iustificans alios, est eadem secun. u. essentiam: differunt tamen secundum ratione. Probatur, Quod q. d. est actus, & quo agit, est vnus actus, oportet tamen ad hoc ut sit quo agit in alia, q. actus secundum eminentiam quandam habeatur, ergo gratia Christi habet et, q. sit actus in alios, quod pertinet ad rationem capitis. ergo gratia personalis qua anima Christi iustificata est, & gratia eiusdem, qua est caput Ecclesie iustificans alios, est eadem. Ante e. lens quo ad primam partem probatur ratione, quia vnusquodque agit secundum quod est ens actu, & exemplo in calore ignis. Quo ad secundam vero parte, qua agens oportet esse prestantius patiente, vt August. & Aristote. testantur. Consequenter vero primi probatur, quia in anima Christi recepta est gratia secundum maximam eminentiam: secunda autem est p. se euldes.

huius multitudinis Christus, est caput: quia propinquius se habet ad Deum, & perfectius participat dona ipsius, non solum quam homines, sed etiam quam angeli, & de eius influentia non solum homines recipiunt, sed etiam angeli. Dicitur enim Ephes. 1. quod constituit eum, scilicet Christum Deus pater ad dexteram suam in caelestibus supra omnem potentiam, & principatum, & virtutem, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur, non solum in hoc seculo, sed etiam in futuro, & omnia subiecit sub pedibus eius: & ideo Christus non solum est caput hominum, sed etiam angelorum: vnde & Matt. 4. legitur, quod Accesserunt angeli, & ministrabant ei.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod influentia Christi super homines, principaliter quidem est quantum ad animas, secundum quas homines conueniunt cum angelis in natura generis, licet non in natura speciei. Et ratione huius conformitatis Christus potest dici caput angelorum, licet deficiat conformitas quantum ad corpora.

AD SECUNDUM dicendum, quod ecclesia secundum statum, via est congregatio fidelium: sed secundum statum patriae est congregatio comprehendendum. Christus autem non solum fuit viator, sed comprehendit etiam comprehendendum est caput, utpote plenissime habens gratiam, & gloriam.

AD TERTIUM dicendum quod August. * ibi loquitur secundum quandam assimilationem causae ad effectum, prout scilicet res corporalis agit in corpus, & res spiritualis in res spirituales: amen humanitas Christi ex virtute spiritualis naturae, scilicet diuinae, potest aliquid causare non solum

Atiam Christi, qua influat aliis esse capitalem, hoc est, influxum in omnes: & propter a fallum obijciendo assumitur, quod erat hic probandum, gratiam Christi esse actiuam: omnis sui similis seu capitalis. Sed litera synonime utit gra Christi, qua agit in alios, & gratia Christi, ut est caput, hoc est, qua agit in omnes, quia super in spiritibus hominum, sed etiam in spiritibus angelorum, propter maximam coniunctionem eius ad Deum, scilicet secundum vnionem personalem.

ARTICULVS V.

Utrum gratia Christi, secundum quam est caput ecclesiae, sit eadem cum gratia habituali eius, secundum quod est quidam homo singularis.

AD QUINTUM sic proceditur. Videtur, quod non sit eadem gratia, qua Christus est caput ecclesiae cum gratia singulari illius hominis. Dicit enim Aposto. Roma. 1. Si vnus delicto morti sunt, multo magis gratia Dei, & donum, in gratia vnus hominis Iesu Christi in plures abundauit: sed aliud est peccatum actuale ipsius Ade, & aliud peccatum originale, quod traduxit in posteros. ergo alia est gratia personalis, qua est propria ipsius Christi, & alia est gratia eius, in quantum est caput ecclesiae, qua ab ipso ad alios derivatur.

Proterea. Habitus distinguuntur secundum actus: sed ad alium actum ordinatur in Christo gratia eius personalis, scilicet ad sanctificationem illius animae, & ad alium actum ordinatur gratia capitis, scilicet ad sanctificandum alios: ergo alia est gratia personalis ipsius Christi, & alia est gratia eius, in quantum est caput ecclesiae.

Proterea. Sicut supra dictum est, in Christo distinguitur triplex gratia, scilicet gratia vnionis, gratia capitis, & gratia singularis illius hominis: sed gratia singularis Christi est alia a gratia vnionis. ergo etiam est alia a gratia capitis.

SED CONTRA est, quod dicitur Ioan. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus: secundum hoc autem est caput nostrum, quod

intra illud, Vidimus gloriam eius, quasi unigeniti a Patre plenum gratia, & ideo gratia Christi ex eminentia tali est actus in alios, & est actus in omnes ut caput, ac per hoc ut conforme, seu homogeneum. Vltima pars conclusionis, hoc est, differunt tamen ratione non aliter probatur in litera, quia clara est, constat enim secundum rationem differre, q. gratia est actus faciens formaliter esse gratum, & q. est principium agendi in alios: alioquin esse gratum, & causare gratiam in alios essent idem.

In responsione ad primum iterum nouit, q. in Adam distinguitur peccatum personae, & naturae, quia peccatum personae, uocatur peccatum illud, quod, ut actu primi peccati Ade consistit: peccatum uero naturae, uocatur fomes peccati cum priuatione

ponit, q. agere in alios coincidit cum agere in omnes respectu gratia Christi, qua superius manifestauit esse gratia capitis, cuius est in omnia membra influere. Quia igitur ut synonima haec hic habentur, ideo Auctor sollicitus tantum fuit, ut probaret idem actus, quo Christi anima est in se sancta, & quo alios sanctificat. Et hanc idem prae- tatem probat sufficienter ex hoc, quod posse agere non addit super actum datur esse nisi eminentiam quandam, qua est op. 3. cap. 222. & 223. Et 103. 16. 6.

3. di. 13. q. 3. ar. 2. q. 1. & 2. Et 4. di. 5. q. 1. r. 1. 3. q. 2. ad 2. Et uer. q. 29. ar. 2. c. 6. & ad 6. Et op. 3. cap. 222. & 223. Et 103. 16. 6.

q. 9. ar. 6.

Leto dicitur in argum.

tionem originalis in-
 stitue. Et quia hoc
 secundum casum
 fuit in Adam ex pri-
 mo, ideo dicitur qd
 persona, hoc est actus
 personalis corrumpit
 naturam, hoc est natu-
 rale bonum, ac do-
 num. In nobis autem
 dicitur, quod natu-
 ra corrumpit perso-
 nam, quia ex forni-
 te, &c. quoniam cum na-
 tura contraximus, per-
 sona & damna-
 tioni obnoxia sem-
 per est, nisi per bap-
 tismum reparatur, &
 in peccatum actua-
 le labitur. Non pro-
 portionaliter autem
 habet Christi gra-
 tia, ut scilicet alia sit
 gratia natura, alia
 persona, tum quia
 gratia non est data
 Christo ex anima
 sed actuali operatio-
 ni, tum quia gratia
 non communicatur
 nobis a Christo per
 actionem naturam, seu
 communicando na-
 turam, sed per actio-
 nem personalem Chri-
 sti qua mensuris
 nobis, & uoluntarie in-
 fluit nobis gratiam.
 ¶ In responsione ad
 tertium uide noui-
 tie, quod Auctor pri-
 mo appellat gratiam
 uniois id, qd pro-
 prie est gratia unio-
 nis, & de illa dicitur,
 quod non est eadem
 gratia personali seu
 habituali. Deinde
 propter reuerentiam
 aliorum permittit ap-
 pellari ipsam habitua-
 lem gratiam Christi,
 nomine gratie
 uniois, non simpli-
 citer, sed quodam-
 modo, pro quanto
 scilicet ipsa habitua-
 lis gratia in Christo
 facit congruitatem
 quandam ad unio-
 nem. Et intelligit de
 congruitate non an-
 tecedente unioem
 uelut disponente ad
 illam, sed de con-
 gruitate consequen-
 te ad unioem, red-
 dit enim habitualis
 gratia animam Chri-
 sti congruam digni-
 tati uniois, ad qua
 praeleuata intelli-
 gitur, sicut grauitas
 congruit terra, & si-
 cut desponsata iam
 mulier principi, con-
 grua redditur prin-
 cipi ex ornatu ioca-
 lium, quae ex dono
 sponsi accipit.

autem est caput nostrum, quod ab
 eo accipimus, ergo secundum hoc
 quod habuit plenitudinem gratiae,
 est caput nostrum. Plenitudinem
 autem gratiae habuit, secundum quod
 perfecte fuit in illo gratia persona-
 lis, ut supra dictum est. Ergo secun-
 dum gratiam personalem est caput
 nostrum, & ita non est alia gratia
 capitis, & alia gratia personalis.
 RESPON. Dicendum, quod gra-
 vnumquodque agit, in quantum
 est ens actu, oportet quod idem sit
 actus, quo aliquid est actu, & quo
 agit, sicut idem est calor, quo ignis
 est calidus, & quo calefacit. Non
 tamen omnis actus, quo aliquid
 est actu, sufficit ad hoc, quod sit
 principium agendi in alia: cum
 enim agens sit praesentius patien-
 te, ut Augustinus dicit 12. super Gen.
 ad literam, & Philosophus in 3. de
 anima, oportet quod agens in alia,
 habeat actum secundum eminentiam
 quamdam. Dicitur enim autem
 supra, quod in anima Christi rece-
 pta est gratia secundum maximam
 eminentiam: & ideo ex eminentia
 gratiae, quam accepit, competit
 sibi quod gratia illa ad alios deri-
 uetur, quod pertinet ad rationem
 capitis: & ideo eadem est secundum
 essentiam gratia personalis, qua ani-
 ma Christi est iustificata, & gratia
 eius, secundum quam est caput ec-
 clesiae, iustificans alios: differt ta-
 men secundum rationem.
 AD PRIMUM ergo dicendum,
 quod peccatum originale in Adam,
 quod est peccatum naturae, & deri-
 uatum est a peccato actuali ipsius,
 quod est peccatum personale, quia
 in eo persona corrumpit naturam,
 qua corruptione mediate, peccatum
 primi hominis derivatur ad
 posteros, secundum quod natura cor-
 rupta corrumpit personam: sed gra-
 tia non derivatur a Christo in nos
 mediate natura humana, sed per
 solam personalem actionem ipsius
 Christi. Unde non oportet in Chri-
 sto distinguere duplicem gratiam,
 quarum una respondeat naturae, alia
 personae, sicut in Adā distingui-
 tur peccatum naturae, & personae.
 AD SECUNDUM dicendum, quod
 diuersi actus, quorum vnus est
 ratio, & causa alterius, non diuer-
 sificant habitum: actus autem per-
 sonalis gratiae, qui est sanctum fa-
 cere formaliter habentem, est
 ratio iustificationis aliorum, et
 pertinet ad gratiam capitis. Et in-
 de est, quod per huiusmodi diffe-
 rentiam non diuersificatur essen-
 tia habitus.

AD TERTIUM dicendum, quod

gratia personalis, & gratia capitis
 ordinantur ad aliquem actum:
 gratia autem uniois non ordi-
 natur ad actum, sed ad esse perso-
 nale: & ideo gratia personalis, &
 gratia capitis conueniunt in essen-
 tia habitus, non autem gratia unio-
 nis. Quamuis personalis gra-
 tia possit quodammodo dicitur
 gratia uniois, prout facit con-
 gruitatem quandam ad unioem.
 Et secundum hoc vna per essen-
 tiam est gratia uniois, & gratia
 capitis, & gratia singularis perso-
 nae, sed differens sola ratione.

ARTICULVS VI.

Utrum esse caput ecclesiae sit proprium Christo.

AD SEXTUM sic proceditur.
 Videtur quod esse caput eccle-
 siae non sit proprium Christo. Dicit
 enim 1. Reg. 15. Cum esses paruulus
 in oculis tuis, caput in tribus
 Israel factus es: sed vna est eccle-
 sia in nouo & veteri testamento.
 ergo videtur quod eadem ratione ali-
 quis alius homo praeter Christum
 poterit esse caput ecclesiae.
 ¶ 2. Praet. Ex hoc Christus dicitur
 esse caput ecclesiae, quod gratiam
 influit ecclesiae membris: sed etiam
 ad alios pertinet gratia aliis praer-
 bere, secundum illud Eph. 4. Om-
 nis sermo malus ab ore vestro
 non procedat: sed si quis bonus est
 ad edificationem fidei, ut det gra-
 tiam audientibus, ergo videtur, quod
 etiam alii quam Christo cooperari
 esse ecclesiae caput.
 ¶ 3. Praet. Christus ex eo, quod praeter
 ecclesiae, non solum dicitur ca-
 put, sed etiam pastor & fundamen-
 tum ecclesiae: sed non sibi solum
 Christus retinuit nomen pastoris,
 secundum illud 1. Petri 3. Cum
 apparuerit princeps pastorum,
 percipietis immarcescibilem glo-
 riam coronam: nec etiam nomen
 fundamenti, secundum illud Apo-
 calyp. 21. Murus ciuitatis habens
 fundamenta duodecim, ergo ui-
 detur, quod nec etiam nomen ca-
 pitis sibi soli retinuerit.
 SED CONTRA est, quod
 dicitur, Coloss. 2. Caput ecclesiae
 est, ex quo corpus per nexus, &
 coniunctiones subministratum, &
 constructum, crescit in augmen-
 tum Dei: sed hoc soli Christo con-
 uenit, ergo solus Christus est ca-
 put ecclesiae.

RESPON. Dicendum, quod caput
 in alia membra influit dupli-
 citer. Vno modo, quodam in-

Super Quaestione octava Aristotelis sextum.

IN titulo articuli
 texti nota quod
 in dubium dupli-
 ter potest veri, an
 esse caput ecclesiae
 sit proprium Chri-
 sto. Primo in ordine
 ad Deum, & perso-
 nas Patris, & Spiritus
 sancti. Secundo
 in ordine ad
 creaturas angelicas,
 & humanas. In hac
 tamen litera non dis-
 putatur, & conse-
 quenter non queritur,
 nisi secundo mo-
 do, ita quod ly pro-
 prium, excludit com-
 mune Christo, & aliis
 creaturis. De Deo
 enim patre dictum
 est, caput Christi, ac
 per hoc ecclesiae totius,
 hoc est totius
 integri corporis ec-
 clesiae, scilicet ex capite
 & membris constan-
 tis, Deus: de Spiritu
 sancto autem, quod
 est cor ecclesiae, &
 propterea esse caput
 per homogeniam
 id est, eiusdem natu-
 rae, speciem, uel
 genericam, proprium
 Christo esse, & non
 commune toti Tri-
 nitati, relicta est.
 Nunc superest vi-
 dere, an sit commu-
 ne Christo secundum
 naturam humanam
 & alteri creaturae,
 an soli Christo con-
 ueniat.

In corpore articuli
 unica est distinctio
 bimestris, cum dua-
 bus conclusionibus
 responsus iuxta sin-
 gula membra. Distin-
 ctio est de esse caput,
 uel secundum insti-
 tum interiore, uel
 secundum exterior-
 rem gubernationem.
 Prima conclusio est,
 esse caput ecclesiae
 secundum interior-
 rem influxum est
 proprium Christo.
 Probat, quia sola
 humanitas Christi
 habet uirtutem ius-
 tificandi: quia sola
 coniuncta est perso-
 nali diuinitati.
 Secunda conclusio
 est, esse caput eccle-
 siae secundum exte-
 rior-rem gubernatio-
 nem, est commune
 Christo, & aliis, dif-
 ferenter tam. P. i. m.
 pars conclusio-
 nis uipote clara, ma-
 nifestatur auctorita-
 te Amos: secunda
 autem pars ex du-
 plici

97. ar. 9.

Aug. lib. 12.
 cap. 19. circa
 med. com. 2.
 Ar. 1. de
 anima lib. 3.
 tex. 16.
 arti. 1. huius
 q. & q. 7. ar.
 9.

D. 10066.

plici differentia. Prima, secundum extensionem vel restrictionem: quia gubernatio Christi extenditur ad omne tempus, omnem locum, omnemque statum, scilicet viae & terminus: aliorum vero restringitur, vel ad certum locum, vel certum tempus, vel certum statum. Secunda, secundum virtutem propriam vel vicariam: quia Christus propria auctoritate est caput, alii vero vicibus gerentes Christi, ut patet auctoritatibus. In responsione ad tertium eiusdem articuli discerne novitiam inter ostium, & ostiarium: quia licet esse ostium ecclesiae, ac regni eorum sibi soli dominus reservaverit, esse tamen ostiarium aliis communicavit, elatus regni celestis tribuendo, & Petrum ianitorum coeli instituit ostiarium. **A**D PRIMVM ergo dicendum, quod verbum illud intelligitur, secundum quod ratio capituli consideratur ex exteriori gubernatione, prout dicitur rex caput regni sui.

AD SECUNDVM dicendum, quod homo non dat gratiam interiori influendo, sed exteriori persuadendo ad ea, quae sunt gratia.

AD TERTIVM dicendum, quod sicut Augustinus dicit super Ioan. Si praepositi ecclesiae pastores sunt, quomodo unus pastor est, nisi quia sunt illi omnes vniuersa membra pastoris? Et similiter alii possunt dici fundamenta, & capita, in quantum sunt vniuersa capitis & fundamenti membra. Et tamen sicut Augustinus ibidem dicit, pastoris esse dedit membris suis, ostium vero nemo nostrum se dicit, hoc sibi ipse proprium tenuit. & hoc ideo, quia in ostio importatur principalis auctoritas, in quantum ostium est, per quod omnes ingrediuntur in domum, & ipse solus Christus est per quem accessum habemus in gratiam istam, in qua stamus: per alia vero nomina praedicta potest importari auctoritas, non solum principalis, sed etiam secundaria.

ARTICVLVS VII. *¶ Vtrum diabolus sit caput omnium malorum.*

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur, quod diabolus non sit caput malorum. Ad rationem enim capituli pertinet, quod influat sensum, & motum in membra, ut dicit quedam glossa super illud ad Ephes. 1. Ipsum dedit caput &c. sed diabolus non habet virtutem influendi malitiam peccanti, quod ex voluntate peccantis procedit. ergo diabolus non potest dici caput malorum.

Respondeo. Per quodlibet peccatum fit homo malus: sed non omnia peccata sunt a diabolo; quod quidem manifestum est de peccatis demonum, qui non ex persuasione alterius peccauerunt. Similiter etiam nec omne peccatum hominis ex diabolo procedit: dicit enim in lib. de Eccles. dogmatibus. * Non omnes cogitationes nostrae malae, semper diaboli instinctu excitantur: sed aliquoties ex motu arbitrii nostri emergunt. ergo diabolus non est caput omnium malorum.

Respondeo. Vnum caput vniuersi corpori praeficitur: sed tota multitudo malorum non videtur habere aliquid, in quo vniantur: quia malum malo contingit esse contrarium: contingit etiam ex diuersis defectibus, ut Dionysius dicit 4. cap. de diu. nominib. * non ergo diabolus potest dici caput omnium malorum.

SED CONTRA est, quod super illud Iob 18. Memoria illius pereat de terra, dicit glossa. † De vnoquoque iniquo dicitur, ut ad caput, id est, diabolum reuertatur.

Respondeo. Dicendum, quod sicut supra dictum est, * caput non solum interiori influit membris, sed etiam exteriori gubernat, eorum actus dirigendo ad aliquem finem. Sic ergo potest dici aliquis caput alicuius multitudinis, vel secundum vtrumque, scilicet secundum interiori influendum, & exteriori gubernationem, & sic est Christus caput ecclesiae, ut dictum est, * vel secundum exteriori gubernationem, & sic quilibet princeps vel praelatus est caput multitudinis sibi subiectae. Et per hunc modum dicitur diabolus caput omnium malorum: nam, ut dicitur Iob 41. Ipse est rex super vniuersos filios superbiae. Pertinet autem ad gubernatorem, ut eos quos gubernat, ad suum finem adducat: finis autem diaboli est auersio rationalis creaturae a Deo: vnde & a principio hominem

¶ Super Quaestiones octauae Articuli septimum.

Tertius clarus est.

In corpore autem repetitur primo supra posita distinctio de capite, scilicet in interiori influxum, & in gubernationem exteriori. Et ponitur deinde conclusio responsiva quinto iuxta alterum membrum distinctionis. Diabolus est caput omnium malorum in exteriori gubernatione. Probatur dupliciter. primo, auctoritate Iob. Ipse est rex, &c. secundo, ratione, finis diaboli est auersio a Deo: ergo in quantum quicumque adducuntur peccando in hunc finem, sub diaboli gubernatione cadunt. ergo diabolus est omnium malorum caput secundum gubernationem.

Antecedens probatur primo ex hoc, quod tenentur ab initio a diuinitate abducere. Manifestum est deinde, quod auersio potest haberi sub ipse libertatis. Probatur auctoritate Hierem. Consequenter vero prima probatur: quia ad gubernatorem prius adducere quos gubernat in suum finem. Altera autem sequela est per se nota.

Couinge huic doctrinae responsionem ad secundum, & perspicere, quod ad gubernationem spectat, ad suum finem alios adducere, non vno tantum modo, sed diuersis, scilicet vel impellendo, vel solum ex proposito signo sui regni. Et sic videbitur primam consequentiam tenere, dum ex fine diaboli omnes ad illum finem tendentes sub diaboli regimine concludi inferunt, tamquam diabolus ipse omnium talium dux fuerit, hoc vel illo modo ad suum vexillum.

Infr. ar. 3. c.

Cap. 82. habetur inter opera Aug. com. 3.

Cap. 4. par. 4. inter medium & fi.

Et Greg. 11. 14. moral. c. 11. circa pri.

Ar. preced.

Art. preced.

Trac. 46. in med. illius, 90m. 7.

Trac. 47. in Ioan. inter prim. & secundum, 10. 9.

Super Questionis octavae Articulum octavum.

Tulius clarus est.

In corpore articuli est unica conclusio responsiva quæstio: Antichristus est omnium malorum hominum caput & perfectio tantum.

Hæc conclusio habet tres partes, vna affirmatiue, qd est omnium caput & perfectio: ne: & duas negatiue, quod non est caput & in ordinem nec in virtutem, in interiori re qua exteriori iuxta tres modos, quibus potest dici caput, in similitudine ad tres conditiones capitis, in ordine, virtute, & perfectione. Et propterea in litera probatur processu diuisione, sic, qd primo reperitur in membris ac sufficiens diuisio conditionum, secundum quarum similitudinem caput dicitur in sacris literis mystice. Deinde excludit se illi duo membra, scilicet secundum ordinem, & secundum virtutem, tam intus quam extra, & sic concludit tertium membrum, scilicet in perfectione.

Vbi quia processus clare patet in litera, nota quod Auctor licet querat an antichristus sit caput omnium malorum hominum: quia tamen hoc ex auctoritate constat sic esse, respondet ad id, quod est obscurum in hoc quæsto scilicet quare sit caput omnium malorum, & dicit quod ratione perfectionis. Nec hoc exorbitat ab arte: quoniam, vt patet 2. Poste. omnis quæstio est quæstio mediæ: constat autem quod quid est, esse medium ad omnem quæstionem solvendam. Ratio autem, qua antichristus est caput omnium malorum, est quod quid est esse capitis in antichristo respectu omnium malorum. Constat autem litera conclusionem illatam ex auctoritate Glossæ, quam etiam declarat, tollens fallum sensum, qui posset ex illa accipi, & clare patet omnia. Et demum declarat quo pacto mali priores antichristo in tempore se habent ad ipsum, vt figura quædam, vt ex glossa super illud. Nam mysterium iam operatur iniquitatis, dicitur. Vbi perspicere potes, esse inter antichristum, & alios malos ipsum præcedentes non solum simplicem habitudinem perfecti ad imperfectos, quia ille perfectionem omnis malitiae, nisi minus manifeste esse talem modum habitudinis imperfectionis, quo, scilicet figurata est imperfectior figurato, ita quod antichristus est caput præcedentium maiorum ratione perfectionis, & quia in ipso est plenitudo malitiae, in alijs pars aliqua malitiae, & quia ipse est vt veritas malitiae, illi vt figura tantæ futuræ malitiae. Et propterea dicitur operari iam mysterium iniquitatis: quia iniqui operantur malum, non solum secundum se, sed vt figura malitiae sui capitis. Figura enim in mysterium est respectu figurati, & figuratum operari dicitur non secundum se, sed secundum se figurantes quædo ad ipsum figurandum operantur, ut contingit quando mali inique agunt.

minem ab obedientia diuini præcepti remouere tentauit. Ipsa autem auersio a Deo, habet rationem finis, in quantum appetitur sub specie libertatis, secundum illud Hier. 2. A seculo confregisti iugum, rupisti vincula, & dixisti, non seruiam. In quantum igitur ad hunc finem aliqui adducuntur peccando, sub diaboli regimine, & gubernatione cadunt, & ex hoc dicitur eorum caput.

Ad primum ergo dicendum, quod licet diabolus interior non influat rationali menti, tamen suggerendo inducit ad malum.

Ad secundum dicendum, quod gubernator non semper suggerit singulis, vt sua voluntati obediunt, sed proponit omnibus signum suæ voluntatis, ad cuius sequelam aliqui excitantur inducunt, alij propria sponte: sicut patet in duce exercitus, cuius vexillum sequuntur milites etiam nullo persuadente. Sic igitur primum peccatum diaboli, qui ab initio peccat, vt dicitur. 1. Ioan. 3. propositum est omnibus ad sequendum, quod quidam imitantur per suggestionem ipsius, quidam propria sponte absque vlla suggestione. Et secundum hoc omnium malorum caput est diabolus in quantum ipsum imitantur, secundum illud Sapient. 2. Inuidia diaboli mors introiit in orbem terrarum: imitantur autem illum, qui sunt ex parte illius.

Ad tertium dicendum, quod omnia peccata conueniunt in auersione a Deo, licet ab iniquitate differant, secundum conuersionem ad diuersa commutabilia bona.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum antichristus possit etiam dici caput omnium malorum.

Ad octauum sic proceditur. Videtur, quod antichristus

stus non sit caput malorum. Vnius enim corporis non sunt diuersa capita: sed diabolus est caput multitudinis malorum. Non ergo antichristus est eorum caput.

Præterea antichristus est membrum diaboli: sed caput distinguitur a membris: ergo antichristus non est caput malorum.

Præterea caput habet influentiam in membra: sed antichristus nullam habet influentiam in malos, qui cum præcesserunt, ergo antichristus non est caput malorum.

Respondendo. Dicendum, quod sicut supra dictum est, in capite naturali tria inueniuntur, scilicet ordo, perfectio, & virtus influendi. Quantum igitur ad ordinem temporis, non dicitur antichristus esse malorum caput, quasi eius peccatum præcesserit, sicut præcessit peccatum diaboli. Similiter etiam non dicitur esse caput malorum propter virtutem influendi: est enim aliquos sui temporis ad malum sit conuersurus, exterius inducendo: non tamen illi, qui ante eum fuerunt, ab ipso sunt in malitiam inducunt, nec etiam eius malitiam sunt imitati, vnde secundum hoc non posset dici caput omnium malorum sed aliquorum. Relinquitur ergo, quod dicatur caput omnium malorum propter malitiam perfectionem. Vnde super illud secundæ ad Thesal. secundum, ostendens se tamquam sit Deus, dicit glossa. * Sicut in Christo omnis plenitudo diuinitatis inhabitauit, ita in antichristo omnis malitiae plenitudo, non quidem ita, quod humanitas eius sit assumpta a diabolo in unitatem

esse caput omnium malorum, loc. n. do hinc octauum dicitur, an antichristus etiam possit dici caput omnium malorum. Vbi apponendo ly etiam ostendit, quod ad eosdem omnes malos refert antichristum, ad quos reuulerat diabolus: constat autem diabolus esse caput omnium malorum, tam demonum, quam hominum, ergo antichristus etiam erit caput eorumdem. Et confirmatur ratione ex auctoritate glossæ. 2. ad Thesal. 2. Sicut in Christo est plenitudo diuinitatis, ita in antichristo plenitudo malitiae. Si. n. in antichristo habitabit plenitudo malitiae licet fieri sequitur, qd erit perfectior in malitia, quam quicumque alij mali tam demones, quam homines, & consequenter est caput ratione perfectionis, tam demonum quam hominum malorum. In oppositum est, & quia absurdum est ponere antichristum caput demonum, & quia antichristus, cum sit viator purus, non potest poni caput malorum in termino, quales sunt demones, cui quilibet danatus, vt pote oino p̄max & inflexibilis ad bonum, sit peior quocumque viatore: sicut contra, quilibet beatus melior est quocumque puro viatore, iuxta illud Math. 11. Qui autem minor est in regno caelorum, maior est illo, scilicet Ioanne Baptistâ.

¶ Ad

3. q. 2. ar. 3. & 4. Et 3. di. 13. q. 2. ar. 1. c. & verbi c. 29. ar. 4. c. Et mal. q. 8. artic. 1. c. Et op. c. 22. Et 1. Corin. 31.

Et glo. gor. in Mor. in p̄n. Art. 1. quæst. 2. Art. 1. quæst. 2.

Et glo. ibid.

Ad hoc dicitur, quod proculdubio Antichristus non est caput demonum malorum, sed hominum tantum, quia nec ordine, nec virtute, nec perfectione illos excedit in malitia, cum sit futurus purus uiciorum, ac per hoc non habiturus ita malam uoluntatem, sicut habent demones, qui in quolibet opere suo uoluntati adeo quod etiam naturalibus actibus apponunt circumstantias malas. Antichristum autem nihil prohibet operaturum aliquid de genere boni sine maiori operis circumstantia, pura quia honorabit parentes, & huiusmodi. Vnde & Angelum custodem habebit, persuasurum quandoque, ut ab aliquo desistat malo. De diabolo autem aliud est dicendum absolute, & aliud infra expositionem presentis literae, nam absolute uerum est, quod Lucifer est caput omnium malorum, tam demonum, quam hominum, quod facile deduci potest utendo ratione septimi articuli. Secundum praesentem autem litteram diabolus dicitur caput omnium malorum hominum, ita quod tam in 7. qua in 8. art. non est sermo nisi de malis hominibus. Et ly diabolus, non sumitur pro aliquo uno diabolo solo, sed pro toto ordine diabolico, uel melius pro Lucifero, ut continet totum ordinem diabolicum, ita quod sensus est, quod diabolus, hoc est Lucifer cum suis, uel ordo diabolicus, est caput omnium malorum hominum. Et huic sensui attestantur tentationes hominum, quae non ab aliquo uno diabolo sunt. Vnde patet responsio ad duas primas obiectiones.

Ad tertiam autem dicitur, quod in Antichristo ponitur plentudo malitiae non simpliciter, nec Lucifer, sed inter homines, ea ratione, quia in eo est diabolus, hoc est diabolicus ordo, secundum plenum effectum malitiae. In responsionibus ad primum, & secundum simul, dubium occurrit, quia in responsione ad primum dicitur, diabolus & Antichristum non esse duo capita, sed unum caput; in responsione autem ad secundum, dicitur, Antichristum esse membrum diaboli. Haec non sibi inuicem aduersantur, quia si Antichristus est membrum diaboli, oportet diabolus esse caput Antichristi, ac per hoc Antichristus est caput subordinatum altiori capiti, scilicet diabolo, & sic Antichristus & diabolus sunt duo capita.

Ad hoc dicitur quod diabolus potest dupliciter considerari, scilicet secundum se, uel ut est in Antichristo. Si secundum se, sic Antichristus & diabolus sunt duo capita, quorum unum subordinatur alii, scilicet Antichristus diabolo, & hoc dicitur responsio ad secundum. Si autem consideretur diabolus, ut est in Antichristo, sic ambo sunt unum caput, & sic uerificatur responsio ad primum. Vel, & melius respondetur, quod diabolus & Antichristus dupliciter considerari possunt, primo in ordine ad multitudinem malorum hominum (de quibus est sermo) & sic ambo sunt caput unum corporis unius. Et hoc directe intendit

responsio ad primum, dum duo capita unius, & eiusdem omnino corporis mystici excludit. Secundo considerantur inter se, & sic Antichristus respectu diaboli est membrum, diabolus autem caput eius, sicut Deus caput Christi. Cum quo ita, quod respectu multitudinis malorum hominum Antichristus est caput, & sic Antichristus est caput subordinatum altiori capiti, qui diabolus est. Et hoc dicitur responsio ad secundum.

QVAESTIO IX.

De scientia Christi in communi, in quatuor articulos diuisa.

INDE considerandum est de scientia Christi. Circa quam duo consideranda sunt. Primo, quae scientiam Christum habuerit, secundo de unaquaque scientiarum ipsius.

CIRCA primum quaeruntur quatuor. Primo, Vtrum Christus habuerit aliquam scientiam praeter diuinam.

Secundo, Vtrum habuerit scientiam, quam habent beati, uel comprehensores.

Tertio, Vtrum habuerit scientiam inditam uel infusam.

Quarto, Vtrum habuerit aliquam scientiam acquisitam.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Christus habuerit aliquam scientiam praeter diuinam.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod in Christo non fuerit aliqua scientia praeter diuinam. Ad hoc enim necessaria est scientia, ut per eam aliqua cognoscantur, sed Christus per scientiam diuinam cognoscebat omnia superfluum igitur fuisset quod in eo esset alia scientia.

Prat. Lux minor per maiorem offuscatur: sed omnis scientia creata comparatur ad scientiam Dei

Circa primum igitur habes in tertio sent. Ioannis Capreoli distinctione uigesimaquarta quaestione prima, argumenta multa Ioannis de Ripa & aliorum, quae quoniam procedunt ex extraneis aut immiscent illa (puta quod uisio sit species) aut differentiam inter matutinam & uespertinam cognitionem, aut cognitionem creaturarum in uerbo, aut differentiam inter cognitionem enigmaticam & facialem, aut intuitiuam, aut etiam magis extraneam, aut illa, quae in littera hac soluuntur, & scientia detradit ex propriis, non ex extraneis, refecareque debent superflua, ideo omittenda censui, allatis tantum duobus motiuis. Primum est Deus respectu beatorum se habet ut species intelligibilis. ergo multo magis potest se habere ut intellectio. Antecedens patet: Et consequentia probat, quia magis repugnat Deo ratio habitus seu habitualis formae, quam actus seu formae actualis: sed ipse habet rationem habitus, seu habitus ualis formae, intelligere autem habet rationem actus, ergo. Secundum est ex auctoritate Aug. 4. de Trinitate. cult. dicentis de uisione beata duo. primo; quod illa Deus est bonus & beatus, secundo, quod ipsa sola est summum bonum cuius ad discipendi gratia praecipitur agere quicquid ratione agimus. Ex his enim patet, quod uisio beatorum est quid increatum, alioquin Deus esset bonus & beatus aliquo creato, & aliquid creatum esset summum bonum & finis ultimus &c.

Circa secundum autem occurrit statim obiectio, quod alicuius naturae, licet inferat intellectionem diuinam, non possit esse naturale. Tertia S. Thomae.

Super quaestione non articulum primum.

Titulus clarus est.

In corpore tria sunt. Primo respectu integritatis naturae, assumptae pro radice conclusionis. Secundo respondetur quaesito unica affirmatiua conclusione (scilicet oportet in Christo esse scientiam creatam) trib. rationibus super dicto fundamento fabricatis, probando illam.

Tertio confirmatur conclusio auctoritate sacro Concilii, recitandi illius rationem. Omnia clara sunt in littera.

In responsione ad primum eiusdem articuli, dubia duo occurrunt circa illud, unde hic actus non potuit esse animae humanae Christi, cum sit alterius naturae. Primum quidem circa id, quod dicitur de impossibilitate actus intelligendi diuini, quod sit actus intelligendi animae Christi, nam multum re putant hoc esse possibile. Secundum circa dicti rationem scilicet cum sit alterius naturae, quoniam non apparet quantum ualeat.

3. di. 14. ar. 1. q. 1. & u. q. 20. ar. 3. & o. p. 3. c. 223.

Est glia gor. in Mar. in pua

Art. 1. quae

cap. 3. inter opera Aug. 103.

Art. 1. huius quae

Et. et ibid.